

SZÍNES JEGYZETEK

FEHÉR GOLYÓSTOLLAL

Amikor a pravoszláv templom előtt az úttesten földhöz csapódtam, azt hittem, hogy akik arra járnak majd, a részegét látják bennem, csak sajnáltam, hogy a park messzebb van és begurulni bokor alá nem lehetett.

Felnéztem, a fiamat és az anyját láttam ott magam mellett, bámultak. „Ne bámuljatok — mondtam nekik —, hanem segítetek felemelkedni.”

Hát segítettek és elindultak hazafelé. A liftből kijöve, búcsút vettem a fejevadász kettőtől, magamra zártam a lakásajtót és telefonáltam volna a Sickének, ha a fürdőszobában földhöz nem csapódtam volna újra. Így kezdődött a baj, aminek a vége a katonai orvosi akadémia lett, ahol ágyban feküdtem ruha és pénz nélkül; rengeteget vicceltünk erre a témára. Gyógyultam tizenöt napot.

Az első két nap abban múlt el, hogy aludtam és álmodtam. Az első nap azt is álmodtam, hogy Zentán voltunk, és hogy az ablakokon át furcsán jött be a fény, szokatlan kompozíciókat nyújtott, meg mertem volna esküdni, hogy Benes Jóska festményei. Persze nem Zentán voltam, hanem bent a kórházban és a továbbiakban arra gondoltam, hogy mivel definiáljam, hogyan fogalmazzam meg a professzornak, hogyan vezettek engem ide be. Hát rájöttem, hogy mint részeg kandúrt, és azt meg is mondtam neki, amikor beszélgettem vele. Azonkívül mulattunk még azon, hogy a vászon preparálásának leírását kérte tőlem. Persze ez a szokványos teszt volt, én arra nem gondoltam, engem izgatott, hogy szépen megcsináljam. Tizenhét pontban meg is szerkesztettem a vászon preparálását, sőt még arra is vigyáztam, hogy a professzornak akkor is jó legyen az én receptem, ha kisfiának vagy kislányának akarja adni, de ugyanakkor megfeleljen arra a célra is, hogyha valami szemrevaló festőnőnek udvarol időközben. Hát így volt az indulás. Egyébként szép vastag fehérre festett vasrács volt az ablakokon az utca felől is és a park felől is és az ágy úgyvalahogy állt, hogy hajnalban, amikor ébredtünk, akkor a bal lábam felől seregélyek és vadgerlicék voltak. A vadgerlicék szépen dudoráztak, jobbról pedig verebek. Tudnivaló volt, hogy a vasrácsok fehérre voltak festve, jobbról a park, balról az utca és így az ágyban fekvé határtalan a fantázia. El tudtam magam képzelni légynek vagy szunyognak, hogy azokon a rácsokon defelírozok és fehér golyóstollal javítom a festési hibákat. Dehát a képzelet ereje nem mindig aktuális ilyenkor, mert aztán jön a nap és nappal ezek a fiúk, akik a szobában mellettem heverték, húsz évvel fiatalabbak voltak, egészen más generáció, egészen más szótár. Azzal szórakoztunk, hogy egymás különbségeit néztük.

Tőlem jobbra egy tavankúti fiú feküdt, szintiszta magyar neve volt, Hegedűs Jóska, de azt mondta, hogy nem tud magyarul. Megbarátkoztunk. Egyszer az ablak felé fordultam, balra, jobbra Jóskától, furcsa hangokat hallottam. Azt mondja: „Gospodin Branko, gosp. Branko!” Hát odafordulok, látom, valami töltött keksszel kínál. Mondom neki: „Köszönöm, Branko, fala Branko!” Attól a pillanattól kezdve Brankónak hívtuk egymást. Kérdeztem, hogy hány évvel fiatalabb. Megmondta. Mondom neki, hogy hát akkor nem tárgyalhatunk egyenjogúan, mert 24 éves koromban megcsinálhattalak, azt mondja, csakugyan nagy különbség van köztünk, de a legnagyobb különbség az, hogy te már éltél, én pedig nem éltem. Hát így volt a Branko. Egyébként kegyetlenül káromkodott minden ételen, s én megmagyaráztam a szobalákoknak, hogy a Brankónak csak az az étel tetszik, amit saját maga süt. Meg is egyeztünk abban, hogy az idén ősszel majd Szabadkán megölünk egy kakast és megsütjük a lerniben és saját kezűleg megesszük. Hát nekem sem nagyon működtek a kezeim, de Brankónak a jobb keze abszolút nem működött, úgyhogy ez az ígélet

egyben egy gyógyulási szándékot fejezett ki. Huszonvalahány évvel ezelőtt Vinkler Imre festő barátom hívott Brankónak, én is őt Brankónak hívtam. Az akadémia mellett Belgrádban volt egy borbély, akihez néha eljártunk borotválkozni. Rengeteget röhögöttünk azon, hogy a borbélyt Brankónak hívták és volt neki egy Brankó kuncsaftja és azok agyon Brankózták egymást a nyírási és borotválkozási művelet között. Minket ez rettenetesen szórakoztatott. Amikor kiléptünk a borbélyműhelyből, attól a pillanattól kezdve Brankónak hívtuk egymást. Elmúlt két évtized és most a katonai orvosi akadémián újra Branko lettem.

Bátran viseltem ezt a tizenöt napot, viszont az igazi betojás az még előtte kezdődött, mert Draginja, akivel autóztunk ott a Belgrádot övező parkban, az Sickével együtt felvezetett valami emelkedésre, miután leállt a kocsijával azért, hogy lássam a panorámát. Itt rémültem agyon. Beképzelttem magamnak, hogy akárkivel nem láttatnak panorámát, tehát valaminek történnie kell. Akkor már a katonai orvosi akadémia számszámjegye, amellyel bekerültem, ott volt a nők zsebében és hát most búcsúztunk az élettől, panorámával, ami nagyon szép volt, viszont elmúlt, mert a következő napokban bekerültem. Kegyetlenül levették, valami két háború közötti pizsamát húztak rám, betettek az ágyba; persze én itt két napot aludtam, a hölgyek pedig eltűntek. De amikor az említett professzor elé vezettek, jobbról az egyik nő volt, balról a másik, a professzor azt mondta, hogy micsoda ünnepélyes megjelenés ez, jobbról is és balról is szemrevaló dáma. Mondom neki: „Kedves uram, a napirend első pontjában tökéletesen egyetértünk.” Hát így kezdődött, aztán a folytatása az lett, hogy miután részletesen kivizsgálták a bajaimat, naponta kaptam egy injekciót és hat tablettát. 15 nap alatt az orvosokkal, akik igen értelmes emberek ott, megértettem, hogy ezt az egy injekciót a vizsgálatok után és a hat tablettát otthon is megkaphatom. Amikor a Sicke eljött értem, akkor egy ünnepélyes kivonulás volt a kórházból, és amikor leszedték az ókori pizsamát és újra a saját ruhámba kerültem, cipőmbé, félrecsapott kalap alá, öltözés közben (az egyensúlyérzékeimmel akkor sem volt minden rendben) rátámaszkodtam a Sicke vállára és úgy hátrafordultam. A szemlélődő bagázsznak magyaráztam: „Figyeljete, fiúk, jól, történelmi pillanatot láttok. Ez az a pillanat, amikor egy férj rátámaszkodik a saját asszonyára.” Ott az akadémiai kórházban csak egyre kellett vigyázni, boldog, boldogtalan, ápolónőtől kezdve orvosig mindenki azt mondogatta, hogy: „Vigyázz, el ne ess!” Hát az elesés az napirenden volt és mindig őrizkednem kellett, nehogy elessek, mert ha elesik az ember, összetörheti a fejét, a csontját, s akkor összekomplikálódik a helyzet, pedig hát ott, ahol a főbejáratnál szuronyos puskával állnak őrt, mert katonai orvosi akadémia, úgy látszik, hogy annak a másik fehér lepedős csontváz úrnak szabad bejárata volt. Amikor este valakit az oxigén alá helyeztek, az többnyire reggelre eltűnt. Olyankor a szoba arról volt híres, hogy a szoba előtt valami agyonöltöztetett poroszlók ültek. Egyszer én az árnyékszékre mentem, a falat tapogatva, odaköszöntem a poroszlóknak, hogy jó estét, kellemes jó estét kívánok. És nem válaszoltak. Aztán másnap hallottam, hogy valaki meghalt abban a szobában, ahol ültek, tehát a meghalást várták és nem voltak felkészülve az üdvözlésre.

Vidám pillanatok garmadával voltak. A két évtizeddel fiatalabb generációt nem lehetett elkedvetleníteni. Esténként, amikor félhomályt csináltak, összedugták a fejüket és meséltek egymásnak. Akkor kiderült, hogy azok a cilindretek, amelyeket négy- vagy ötezer évvel ezelőtt csináltak Közél-Keleten és az utóbbi időben megtaláltak, nem kitalált kaparások, hanem megtörtént ügyeket prezentálnak a világ nagy múzeumainak, a párizsinak, a londoninak, a New York-inak stb., mert ahhoz, hogy egy ember egy állatfejet és állatbőrt magára húzzon és valami tennivalót elvégezzen, nemcsak fantázia kellett, hogy kitalálják, hanem hát azonos események kellett itt-ott a világban, hogy azután ez a vésés felkerüljön a cilinderekre.

A fiúk, akik ott az esti félhomályban összedugták a fejüket, hogy egymásnak meséljenek, egy ilyen esetet is elmeséltek. Azt mesélték, hogy azokat az öröket, akiket éjszaka beosztottak az őrségre, rendszerint valaki megkéselte. Egy albán fiú megoldotta a helyzetet a következőképpen: az őrbódéhoz egy makétát vitt, amelyet saját maga képére készített, és beállította a bábút a házacskába a puskával, ő pedig egy lyukat ásott a kerítés mellé és belebújít a puskával. Hát éjfél már elmúlt, olyankor a legveszélyesebb. Egyszer csak jön egy kutya, egy kutyaőrbe öltözött ember, s keresztülmászik a kerítésen, egyenesen az őrbódéba és megkéseli a makétát. Az albán kívárta, amíg a kutyafejű ember távozik, és amikor újra a kerítésen volt, rákiabált, hogy állj, vagy lövök, de ugyanabban a pillanatban lőtt is. Hát angyonlőtte a kutyaembert, és amikor jöttek az illetékesek, hogy kivizsgálják, kiderítették, hogy nem kutya, hanem ember, és hogy egykor ugyanabban a szolgálatban volt, mint az, aki lelőtte, csak hát onnan töröltetett és úgy látszik, utána azzal szórakozott, hogy ijesztgette emezeket.

Hazafelé már bérkocsival jöttünk, ama bizonyos félreCAPOTT kalap alatt. Vidám utazás volt, illetve lett volna, ha a taxis nem kapcsolja be a Belgrád II-t. En 15 napig állandóan hallgattam a kórházban. Szóltam neki, hogy oltsa el a rádiót. El is oltotta, csend lett. Az út szép volt. Szép jegenyék szegélyezték az utat. Mondtam Sickének, hogy az éjszaka nem tudtam aludni, mert búcsúztam a kórháztól és kigondoltam a könyv utolsó mondatát.

ZÖLD GOLYÓSTOLLAL

Éjfél már elmúlhatott, amikor hazaértem. Egy árva taxi vesztegelt a vasútállomás előtt, ám a vezetője nem mutatkozott.

A két nehéz csomagot letettem a szép nagy kocsi mögé és vártam. Mutatócsomagok voltak, a bőröndön még rajta kéklent az amszterdami szálló cédulája. A névjegytartóban plasztik lemez alatt a nevem, amely alá golyóstollal még Párizsban odaírtam a szabadkai címetem, meg hogy Jugoszlávia, és mert a táskámban amely alig volt kisebb a bőröndömnél, nem volt névjegytartója (no meg névjegyem is csak az az egy volt), a bőröndöm plasztik lemeze alatt ugyanazzal a golyóstollal felírtam még ott a Notre Dame De Lorette mögött, kié a táska és hová indul útnak. E mellett a csomagokon ott virítottak az Orlyn délután rágumizott cédulák.

Nem bosszantott, hogy egyetlen taxinak sincs ott a gazdája, álltam ott az üres taxinál és a csomagok között. Néztem a park lombjait, a megüresedett autóbust, amelyen addig tartott az út észak felé, mint előbb a röptetés az Orlytól Surčinig, mélyeket lélegeztem és örültem, hogy hazaértem.

Nemsokára pici Fiatban eljött egy fiú és hazavitt. Két poggyászzal lettem a liftben. Megnyomtam a hatodik emelet gombját, és amikor zsebemben a kulcsköteget kotonáztam, még a szállóban, a Lamartinie-ban kerestem elő és tettem zsebre, egy pillanatra Madame D. jutott eszembe. Milyen csodálatos, azt hitte, hogy nálunk nincs is hat emelet. A zárban kulcs volt. Csöngetni kezdtem, villany gyulladt. Az első álmából ébredő Sicke nyitott ajtót.

Ilyen szép még soha nem volt a hangja talán. Kimenni nehezebb volt. Feketehimlő ütötte fel a fejét Rigómező körül. Muzulmánok hozták zarándokútjukról.

Nem lett volna szabad felvennem a védőoltást, hiszen agykéreggyulladásom volt. Elmentem, felvettem. Tehát megkaptam az utazásra feljogosító sárga könyvecskét. Későn csattant orvosom vétója. (Egykor ugyanabban a szolgálatban voltunk.)

Belgrádból ékes időben levélben elküldték az Újságíró Szövetségből a kedvezményes repülést jelentő papírt, tehát indulhattam. Becsomagol-

tam egy halom régi kéziratot is és jó, hogy úgy történt, mert odakint sokáig kellett kérdezzem magamtól, de hát akkor mi is az. Egy cigaretásdobozra, niši Kentre most írtam fel, azt hiszem, éppen az összefirkált párizsi olajképem fényképeztetése előtt, hogy a Lascanixi barlang festményétől máig vagy holnapig vagy holnaputánig (ez az időszak 10—20 évezredet jelent) az ember kétféle dolgot csinál. Olyant, ami van, és olyant, ami nincs.

Hát a vastag piros és a vastag fekete flomaszter belesegített, hogy ne tévesszem szem elől, hogy hová is hozott a Niš-ekspres, midőn, átdöcögött velünk a nagy Duna-hídon, hogy éjfél után megálljon a szabadkai vasútállomás parkja mellett. A feketének és sárgának a fehérrel szétterült zöldjei és egy kicsi karmin a szájon, ez a képen lógott szerkesztő-ségem tulajdonaként a falon több mint tíz éves. Ez volt barbáruul összefirkálva feketével és pirossal. Feketével a száj lett utánarajzolva és ugyanazzal a feketével a nyitott ajkak közé fogak rácsai ékelődik. A piros útja nyomán a kis kócos fej szemei megvéresedtek és megzavarodtak és hetyke, keskeny bajuszka került a fekete rácsos száj fölé.

Az első pillanatban azt hittem, hogy dr. Jegenyé János került ide Madridból, katolikus Ferdinánd árnyékából, de azonnal elhessegettem ezt a kínálkozó hiedelmet, hiszen Jegenyé más, ez itt meg szimpla játék. Annyit már megtudtam, hogy a festmény ilyen cenzormunkával több mint egy hónapja függ a falon.

Délután levittem a képet a fényképészhez, készítettem róla egy színes felvételt, visszavittem a szerkesztőségbe és visszaakasztottam oda, ahol eddig lógott.

Párizsban 11 óra alvás után arra ébredtem, hogy esik. Már világos volt, amikor kinéztem az új bérház piros téglafalán a vizes ablakokra, a szürke égre, s úgy, fekve, hunyt szemmel láttam, hogyan mossa az eső fent valahol a Notre Dame tetején foglalatoskodó ördögfiókákat.

Tegnap Belgrádban szépen sütött a nap. Tizenkettő után repültünk föl a bárányfelhők fölé és százötven perc után, áttörve a vastag felhősávokat, szálltunk földre.

A kávéház előtt van a metróállomás. A Hotel de Ville egyik lejárata itt van az ablaküveg előtt. Odébb a Notre Dame profilja. Ott jöttem el a homlokzat előtt. Megálltam a főbejáratnál és néztem egy kicsit az előbújó napfényben a domot.

Jól vagyok és boldog vagyok. Itt, hol süt a nap, hol esik az eső. Most megyek fogkefét venni, mert az kimaradt a csomagból, és poharat is meg ruhaakasztót. E mellett még hideg víz sincs a szálloda szobámban. Meleg az van, de a hideg víz csapja le van szerelve. Ezért veszek egy üveg almalevet.

Teljesen el lett volna hanyagolva az orvosságkajálás, ha otthon Szabadkán nem csomagolom szét az egészet hatvan kis stanicliba. Így most csak reggelenként be kell nyúlnom a cipődobozba, az orvosságraktárba, kihúzni belőle egy zacskó orvosságot, és mert hát a napi adagnak kéznél kell lennie, a staniclit a mellényzsebbe kell csúsztatni. A gyógyszerhez hasonlóan becsomagoltam egy kocsi kéziratot is. Ha nehezemre esik az írás, majd olvasok.

*

Péntek van. Reggel. A Biserben. Az ember, aki az imént a kávé elem tette, az órájára nézett, és kérdésemre ezt válaszolta: „Öt perccel múlt fél hét.”

A képek elszenesedett halma még most is ott áll a padláson. Már egy hete elmúlt, hogy égtek. Ma hétkor kezdi a tegnapi alakult bizottság számba venni azt, ami megmaradt.

Ez egy kegyetlen hét volt.

Esténként, amikor már mindenki elaludt, az asztalhoz ültem és megkíséreltem leírni, mi minden is volt abban a műteremben. Most hétkor voltam ott. A bíróságról telefonoztak. A bíró valahol helyszínez. Nyolckor jön. De legkésőbb fél kilenckor.

A képanyag átpakolása a műteremből a műterem közvetlen szomszédságában levő padlásrészbe a tűz előtt egy héttel kezdődött. A képanyagot magam hordtam át. Az, ami a műterem sarkában álló hosszú asztalon volt felhalmozva, már mintha elő is készült volna a költözöködése.

Zsineggel átkötött csomagokat képezve állt az asztalon. A hosszú, alacsony asztal képpel teli lapjától a mennyezetig. Szerettem nézni a műteremnek azt a sarkát.

Mintha az évek, az elmúlt, az eddig átélt évek álltak volna ott, kötetekben, egymás hegyén-hátán, nehezen szétszedhetően, kibogozhatatlanul.

Legyek őszinte: mindent, ami megtörtént velem, meg annál sokkal többet is, el tudok képzelni, hiszen képzelőerőben itt nincs hiány. De azt, hogy én egyszer ezekből a festményekből tárlatot rendezek, nem tudtam elképzelni. Arra már gondoltam, hogy egyszer máglyát rakok belőlük: valami szép, nagy demonstrációs máglyát, nem olyant, amilyen itt a padláson égett a múlt héten csütörtökön, távol az emberek szemétől, hanem máglyát, amely ott lobog embertársaim szeme láttára, és állok lángjaitól megvilágítottan, és dobálom a tűzbe egymás után szép sorjában egytől egyig a képeimet. Ez a máglya, nyolc napja múlt, suttyomban égett. Az emberek, akiknek ezeket a képeket festettem, csak annyit láttak: füstől a tető.

És füstölt a tető. A tűz megtette a magáét.

Az az asztal egész hosszában az utca felőli falhoz támaszkodott. És bizony rengeteg kép volt rajta. A legfelső sorban levőket úgy tudtam csak odarakosgatni, hogy felálltam a székekre. Ez az asztal Újvidéken ragadt rám. Amikor Gáspágyin P. emigráns orosz úr volt, és csodálatos rutinja volt a lakásügyek intézésében. Az ő segítségével költöztem Újvidéken műteremből műterembe Párizs után. Nemcsak hogy mindig jobb műtermet talált, de ezzel egyidejűleg mindig újabb páciens is, aki az általam ideiglenes adásvételi szerződéssel megvásárolt lakásrészt átvette.

Furcsa volt hallani ott Szabadkán, a művelődési otthonban, ahol még mindig ott áll a padláson a hamu, a megszenesedett vakkeret-maradványok, az elégett festmények egy-egy darabkája, az elégett gobelin gyapjút, az elégett és szétmosott rajzok piszka, és a hamu, a hamu, a hamu és az elégett holmi szaga a harmadik emeletre vezető lépcsőházban, hallani ott, hogy a tüzet észreévó munkást nagy jutalomra terjesztették elő. Még a kár sincs (nem is lesz) felbecsülve, még a tűz csiholója sincs megfeddve, de már azt, aki a füstöt először megszagolta, jutalmazták. Eszembe jutott: megjutalmazták-e azt a japán embert, aki azon a távoli égen huszontöt évvel ezelőtt megpillantotta azt a Hirosima felé tartó magános repülőgépet? Ezzel a mi jó logikánkkal az a japán ember is busás jutalmat érdemel, mert ő akkor legalább annyira megmentette a felkelő Nap országát, mint ahogyan most a művelődési otthon ez a jutalomra előterjesztett.

A szomszédos műterem falához két szekrényt és egy kis asztalt állítottam. A kis asztalon kalapáltam fel kis kék fejű szegekkel a vakkeretekre a vásznat. Tudom, kalapács is volt az asztalon és valami piros retesz dobozban szögek. Kis kék fejűek. Sok kis kék fejű szeg. És többféle vászon.

Mert nem mindegy az, hogy milyen vásznat feszít ki az ember a vakkeretre.

Vigyázni kell az elindított pontra. Tudni kell, pontosan tudni kell, meddig fut a vonal. Ha nem úgy van, megveszedhet a pont is és mint ijedt ló összetörheti a lábát.

Az éjjel jót aludtam. Egyszer álmomban egy ilyen veszedt ponttal bajlódtam. Már attól tartottam, kitépi a fékezni igyekvő kezemet.

*

Tegnap újra találkoztam a Gitane-nal.

Az erősebbel. A füstszűrős Gitane-on is táncos cigánylány fekete árnyképe látszik, de a celofán sokkal kékebb az árnykép hátán.

A Bastille vidékén egy fáradt, kissé italos ténfergő az egyik kocsmában az orrom alá rakott egy doboz frissen vásárolt Gitane-t. Néhány másodperc kellett, hogy felérjem ésszel. Rá akar gyújtani, nincs gyufája, és nem tudja szófogadatlan ujjával a lapuló celofánból kiszabadítani a táncosnővel ékesített dobozt. Eloltottam a kezemben füstölgő niši Kentet, letéptem a Gitane celofánját és a cigit a haver kezébe adtam. Igazán hősnék éreztem magam, ugyanis az én ujjaim se voltak éppen engedelmesek, ám ez olyan kivételes alkalom volt, hogy szót kellett fogadniok. A haver felnyitotta a Gitane dobozát, megkínált és maga is fogott egy Gitanet. Sercent a gyufám, rágyújtottunk. Ő odaállt a sankhoz, én meg az újra megtalált kék füstbe feledkezetten kigondoltam, hogy fogom Madamme D.-nek dedikálni a velem együtt odaröpült *Várnak az apostolokat*.

*

Ma kedd van. És én Újvidéken vagyok.

A múlt pénteken kivártam a bírót. Kilenckor jött. És akkor rögvest bizottság is alakult.

Eleinte még figyeltem, mit adok Duranci elé abból a hatalmas halom festménymaradványból és figyeltem szavát: „Jedna slika srednje veličine iz ciklusa Šamani! Jedno malo cveće! Potpuno uništeno. Jedna stara uljana slika! Potpuno uništena!” Am az ilyen és ehhez hasonló szöveg elhűzódott a végtelenségig.

Csakhogy aközben, amíg itt fekszem a sörös pohár kádban, a levedulailettű hab szabályos máglyaként pattog a fülemben, és állok ott a téren lángoktól megvilágítottan. Sok kép már parázs.

Parázs az a vörös nász a puszta anyaföldön, szürke éjjel a háttérben. Az egymásba olvadt két test két legfelső pontja a két női térd. A kép felső fele jobb és bal oldalának legközepében. Az előtér legközelebbi pontja a két fő. Iskolázatlan festészet ez a nyers szenvedély. Odakent vörös. Két test, de egyféle vörös. Odakent barnán. Odakent szürke előtt. Ha hirtelen vonul az értelem elé, barna horizonton szürke ég előtt valami vörös hullámzik. Meleg ritmus. Semmi más.

Csak az.

Az önarcképek már régen elégték. A legkisebbet Márta őrizte meg. Valahol, tiszta térben, az almáriom oldalára szegezve él. Pici. Már nem is tudom, milyen doboz fedeléből vagy aljából téptem vagy vágtam. Hússzor húsz centinél nem volt nagyobb. A vörös hajj, már-már hízásnak indult legényke ingben, kigombolt nyakú ingben van odamaszátolva. Jó vastagon, olajfestékkel. Most halottnak látom e kis portré modelljét. Fiatal, mokány, fel-feltámadó halottnak, aki már nagyon vén a kicsi hamuherőcévé göndörödött, fekete pasztellpapírra mintázott, csodálkozó szemmel a tükörben saját szemébe bámuló gyerkőchöz viszonyítva, és nagyon fiatal ahhoz, aki zsineggel kötözi magára a házban található legrosszabb zakót. Hiszen az életet őrizni: ez valami parancs, a világ egyetlen szívesen elfogadott imperatívusa. Hetyke nemtörődömséget kell mutatni a madzagövű zakó felett és vigyázni, nagyon, de nagyon vigyázni, hogy senki meg ne lássa a ritkuló vörös haj mögött kifeszült korpás fejbőr alatt a végtelen makacs, szalonnarétig mögé bújít, pózok mögé, aláztos szolgálatkész maszk mögé megbújít perszónát, aki a világ, az általa ismert világ legnagyobb akarásával akarja a festéket nagyon jól és annál még jobban vászonra, kartonra kenni. Hunyorog ez a viharvert alak. Szemüveg nélkül. Hit nélkül. Távlát nélkül. Kis körbe zártan. Nagyon közel a Jegricskához. Színté benne. Egy szintén azokkal, akik ott a partján, a két méter magas parton, két méter mélyen pihennek.

*

Tudtam, hogy a Trocadero után még csak egy állomást kell metróznom, csak az kerülte el a figyelmemet, hogy másik vonalon. Így jutottam el Szipiridon helyett a Hugo Viktor térhez és a téren az íróról elnevezett vendéglőbe.

A tér felé jövet talákoztam először Jézus Krisztus Szupersztárral plakáton.

Újra a Gare de Lyonon vagyok. Ha kiáll az ember a bejárat elé így délutáni fényben, az a néhány ide torkolló utca jó látvány. Becsületesen kiírták a szobám ajtajának belső felére, hogy a helyiség H kategóriába tartozik. Így igazoltak a vörös, repedezett, hatszögletű kőlemezek a padlón, érezhető, hogy a bidé nem működik, hogy a hideg víz csapja hiányzik, hogy a facér villanykörte csupán az éjszakai fényforrás, ám minden nap szépen megágyaznak, és a hamutartóból eltakarítják a csikkeket.

Két hetet itt elleledzek, ha már előre kifizettem, és utána következhet a reprezentáció. Virág. Orly. Lóri.

Már éppen három napja itt ténfergek, de még semmi érdemleges turistaprogramot nem hajtottam végre.

Az állomás toronyóráját nézve elindítottam és előrecsavartam az órámat.

Nagy bőröndökkel, táskákkal érkeznek a jó vidékiek. Mintha magamat látnám. Pedig a dolog egyszerű. Egy frankért rá lehet fordítani a kulcsot arra a szekrénykére, amelybe az imént még agyonterhelt utas berakott bőröndöt, táskát, csomagot. Sétálva indulhatna a jövevény szálást keresni. Délután újra végre kisütött a nap. Eddig a Louvre-ban leltároztam.

Van amit megtaláltam, van amit még nem. Elfáradtam. Bevirszlittem, azt hittem, az éhségtől csikorognak szekerem tengelyei. De nem. Az éhség elszállt, a kókadtság maradt.

*

Írjam azt, hogy vasárnap van és végre újra süt a nap. Mert süt. Reggel fél tíz.

Jó szendvics és kávé az Avramnál.

Írtam Szabadkára az orvosoknak egy üdvözlőlapot, melyben jelzem, hogy javul az egészségügyi állapotom. Párizs egyre kevésbé tántorog.

A párizsi önarckép derűlátó emberről készült. Mintha lett volna valami a szemében onnan, ahol most látható: kis vörös-szürke maszatok tömkelege mintázta meg a puha archúst, a felesleges zsírt a bőr alatt, a homlok akkor formálódó fekvő hármásait, a tömpe húsos orrt, ajkakát és a hunyorgó szemek rejtett, alig jelzett, rezgőn megjelölt, félig lecsukott szemhéjait. A már erősen kopaszodó koponya két oldalán felfelé kunkorodó vörösésbarna hajtincsek, egy kicsit szarvakra emlékeztetvén, de mégis puha, meleg barna foltokként töltötték ki a portré ágaskodó téglalapjának két felső sarkát. Valami meleg zöld, okkerrel tömítve, vezette a tekintetet a borosták szövvényén át a vörös ing alól kikunkorodó mellszörzet barnái felé. Így utólag a tükörbe nézve még kicsit se hasonlított erre a portréra.

Ez az önarckép sokáig azon a falon lógott a műteremben a folyosó felől, az ajtón belépőnek jobbja irányában. Két kép közé akasztottam. Az egyik néhány lila nefelejcs volt pohárban, a másik a nemzetközi út kanyara a régi topolyai művésztelepnél. Az önarcképet is, a nefelejcsset is és a kanyart is temperával festettem. A két utóbbit az 1955-ös Párizs után. A nefelejcsset azért szerettem, mert Párizsból hazajövet, 1955-ben azt a képet festettem meg először. Vigyáztam is rá kegyetlen féltéssel, mindig ott virított, ahol éppen dolgoztam. Arnyéka lett festőállványomnak e tizenöt éven át. A lilák tették képpé ezt a nefelejcs-csendéletet. Gyö-

nyörű lilák voltak a Párizsból hozott temperakollekcióban. De az is lehet, hogy az itthon sohasem látott lila ég, a párizsi lila ég életre szóló élménye tette olyan széppé számomra ezeket a lilákat. Az is lehet, hogy azért vigyáztam annyira ezt a képet, mert ennek a festése közben cáfoltam meg önnön rettegésemet attól, hogy Párizsból hazatérve itthon majd nem tudok vagy nem merek maszatolni. Széles szájú pohárban pompázott az a néhány szál nefelejcs. Határozott tömör lila foltok, különböző lilák jelezték a nefelejcsszirmokat. Ezeknél a foltoknál csak a virágok bibéi és porzói voltak vastagabb sárgákkal és a finom árnyékoktól itt-ott zöldben derengő sárgákkal odakénve. A széles szájú poháron és a háttérben meg azon a terítőfeleségen, amelyen a pohár állt, a lazúrzöldek voltak túlsúlyban. A virágokon kívül a pohár volt az egyetlen széles, áttetsző kontúrral definiált forma; ebben a furcsa, széles és a szirmok finom íveit hangsúlyozó kontúrban volt egy adag kék is, amelyből jutott valami a pohár kékülő vizébe. Ezt a festményt annyira a magaménak tartottam, hogy nem is írtam alá, és évszámot sem írtam rá, hiszen ezt csak magamnak festettem.

Az önarckép és az ajtó között lógott a *Kanyar*. Az út élménye állandó együttthatója létemnek. Kéziratok, képek születtek azokon a sokféle vezető utakon, melyeket végigjártam. Most is úton vagyok. A rudicsi villamosmegállónál ülök, a kis cukrászdában, és a második kávémat rendelem. Később kivillamosozom a piros házig és onnan elgyalogolok Kópéhoz.

Voltam a Louvre-ban. Szimpla vasárnapi program.

A csemegék zárva.

Megtaláltam Madame D. utcáját. És a házat is. A padlásszobák is ott sorakóztak a tető alatt. Persze véletlenül se hasonlít ez a hely arra a régi-régi helyre. Egy árukihordó igazított útba. Egy vég nélküli hídon kellett átgyalogolni, utána egy híd alatt kellett végigvonulni, ahol tébo-lyult autók futkostak. Leültem egy padra, mert az egyensúlyérzésem újra el-elhagyott.

Attól a pados, fás sugár úttól balra ágazóan a második utca volt az a régi utca.

Megálltam a ház előtt. Ugyanaz a parádés bejárat. Felnéztem a homlokzatra, bizony ott vannak a padlásszobák is.

Nem mertem bemenni.

Megyek az Apostolokért.

Extra örülök Gál Laci böngészésének.

Itt eddig hideg volt. Most kezd tavaszodni.

Amilyen jó voltam, annál most még sokkal jobban vagyok.

Semmi sem úgy történt, ahogy kiterveztem, ahogyan szerettem volna. Az Apostolokat dedikáltam. Most viszem a postára. A könyv csodás Madame D.-jének, ezt írtam a könyvbe és a dedikáció alá odaragasztottam Madame D. egyik régi noteszlapját. A napot jelölő számjegyet és Szent Genovéát pirossal nyomtatták rá. A piros Genovéa alatt ceruzával ezt írta Madame D.:

„Bejelentés végett holnap el kell menni a Comisarijat de Police Avenue du ruelle, ott fognak adni egy bejelentőlapot, amit majd nekem ki kell tölteni.”

E beragasztott noteszlap alá odaírtam a tegnapi dátumot, aláírtam és ezzel a collage-zsal dedikált könyvvel még az este elindultam, el akartam vinni a piros Genovéának.

Persze este más az a vidék. Elkészáltam. Most újra úgy indultam, hogy viszem a könyvet. Reggelizés közben agyaltam ki, hogy most nemcsak címet tudok, de azt is tudom, hogy ez egy létező cím, tehát a dedikált könyvet ajánlva postára teszem.

Minden új bekezdés új kávé új lokálban, vagy állva, vagy rákönyökölve valami sankra. A *Kanyar* kis formátumu volt. Akkora se talán, mint a nefelejcsék, de fekvő formátumú. Egy kanyart jelző útjelző tábla állt a fókuszában, és a kanyar dombok között írta a félkört. Sok fehér és némi fekete szép szürke ízt adott a kis, szálkás kézírással festett képnek, melyben az egymásra rajzolt síkok klees kubizmusa már előre jelezte azt a hasonló elvekre épített, a látás élményétől teljesen elrugaskodott ciklust, amely a modell után készült tövis-ciklust követte, és amelynek legbárányibb türelemmel megfestett példányait Lórinak ajándékoztam már jó régen, vagy nyolc-tíz éve a színház előcsarnokában megrendezett önálló tárlaton. Sohasem jutott volna eszembe ebbe a témába belefogni, ha a művésztelep vagy a népbizottság nem ír ki erre pályázatot. Közben történetet valami perpatvar ott, összeveszhettem valakivel (?), tény az, hogy a pályázaton nem vettem részt se ezzel a képpel, se egy szép nagy álló olajjal, ahol a kép középpontjában a kanyart jelző, vörössel szegélyezett háromszög alakú tábla áll. Emlékszem még a trapezoid alakú fehér köre, melyen széles fekete sáv volt, és a kő melletti lócitrom okker kupacaira, és a szürke égen szépen stilizált kumuluszokra meg az aszfalt szép szürke folyamának kiszáradt partjaira. Ez a másik nagy olaj kanyar is szépen éghetett, mert régi volt és száraz, és ha hosszú kerülővel is érkezett vissza tizenvalahány év után a műterembe, nagyon, de nagyon örültem neki.

Most bújtam ki a Szent Mihály szökőkútja mellől a föld alól. Nap-sütés pásztázott az Angyal téren. A Szent Antal sárkán ülök az egyik térre néző üveg mögött. Ma délelőtt nemcsak a könyvemot küldtem el Madame D.-nek, hanem levelet is írtam neki:

„Drága Asszonyom!

Ma postára tettem címére egy könyvet, párizsi naplómot.

Először ajánlva akartam feladni, de úgy nem vették fel. Talán a díszcsomagolás miatt.

Remélem, megkapta.

Annyit kerestem már, hogy tegnap szinte varázslatnak tűnt, amint elsétáltam ott kint Nevillyben a ház előtt, de nem volt nálam a könyv, és úgy üres kézzel nem mertem felmenni.

Szeretném, ha találkozhatnánk.

Kezét csókolja:

Sáfrány Imre.”

A levél végére odaírtam a címemet.

*

A Szent Mihály útján leveleznek a fák.

Egyéni csúcsot aludtam. Tegnap délután hat óra után feküdtem le és reggel fél hétkor keltem. A lyoni vasútállomás naptoronyórája szépen idelátszik. Kávéházi asztaltól, fekete mellől nézem. A kávé előtt megettem az utcán egy kiló banánt, a szomszéd utcában. A szemetes kannák meg a különböző dobozok hulladékokkal még az utcán voltak. A néni a boltban újságpapírba tette a banánt. Mire a banánnal az utcára léptem, a szemetes autó is odaért. Ahogy egy banánt megettem, a héját a szállí-

tásra váró szemétre ejtettem. Mentem én is, banánt falatozva, de jött a szemetes kocsi is utánam. Eppen a kis utca végén tettem e még utolsó szállítást váró hulladékhalomra az utolsó banánhéjamat és a gyűrött újság-papirost.

A Palais Royal mögötti parkon át sétálva a Bourse mögött találtam magam. Onnan gyönyörű összevisszaságon át a Pont Neuf előtti madár-és halvásárba keveredtem, ahonnan még kimetroztam a Gare de Lyonig.

A postán megnéztem, van-e levelem, majd egy kis kávémérésben vettem cigit és levelet és megírtam Lórinak, hogy röpülhet ide.

„Legjobb, ha már reggel a JAT ruhatárában lehelyezed a kofferkádat. Ott ki kell nyitni, megnézik, ráragasztanak egy cetlit és ezzel az ellenőrzés megesett. A taxi az állomástól a JAT-ig tizesért elvisz. Surčion szintén átadod egy mérleges salteron, ahol felcédulázzák és a cetli egy részét ráragasztják a jegyedre. A beszállásnál kifuvározzák a csomagot a géphez, de hogy meglássák, minden csomagnak van-e gazdája, neked kell személyesen a gépnél a saját csomagodat az egyik talicskáról a másikra áttenni, amelyikből a gép hasába rakják. Mindeztért a sok szíves-ségért 20–30 dinárt kell az egyik poroszlónak fizetni.

Nekem elfogyott a dinárom, ezért hét frankkal fizettem a gépesített cordiljost.

Valószínű, hogy a beszállás előtt meg is tapogatnak, kíváncsiak, van-e nálad gépfegyver vagy atombomba. Ez a motozás a lelkek békéjét szolgálja.

A gép két óra alatt ideér.

Te csak tarts a többivel. A mozgó folyosókon a mozgólépcsőkön át.

Ne maradj le sehol.

Először a sárga könyvecskét kell felmutatni, azután egy másik poroszlónak az útlevelet. Az útlevéllal együtt odaadod azt a kis kartont is, amit a gépben kapsz és ott töltöd ki (név, a születés dátuma és helye, a nemzetiség, a foglalkozás és az állampolgárság), a harmadik megálló a vámhivatal. Az is csak formaság, hiszen még a csomag sincs nálad, csak végignéznek. Mondod, hogy turista vagy és gyalogolsz tovább.”

Az egyre szélesedő margón ez a sor felszakad, a bal felénél leír egy kanyart és a papiros szélénél lekanyarodik a lap aljára és kissé tántorogva a lap alján elmegy a sor a papírlap bal felére, hogy ott széles ívben a levél előbbi szövege alá kanyarodva egyre kisebb köröket jelölve mondja el, hogy a címzett hogyan jut el addig a körbefutó szőnyegig, amelyen a Belgrádból érkezett gép utasai leemelhetik csomagjaikat.

Azt írtam, hogy ott várom.

A tavaszi eső egy kicsit megáztatta a Diadalívet, zúg körülötte az autó-áradat, de itt a pázsiton a fák alatt, a pádok között három kisfiú múlhatatlan lelkesedéssel játszik egy farkaskutyakölyökkel.

Itt a Csillag tér alatt néhány árnyalattal melegebb van.

Az állomásnál írt levél után újra kievett a fene Nevillbe, de csak addig mentem, amíg azt a sugárúton átívelő autókkel mindig megrakott hidat meg nem pillantottam. Ott kezdett el szemerkélni az eső.

Mellettem a padon, mialatt rövid időközökben követve egymást zúgnak el a zsúfolt szerelvények Pt. Vincense felé, egy kövér micisapkás bácsi lapjának az időszerű világpolitikai eseményeknek nevezett rovatát böngésztem, amelyben a főcím alatt Nixon moszkvai útjáról szövegelnek.

*

Apafejjel és Partizankával találkoztam a régi vinkováci vasútállomáson. Először Apafej lebonyolított velem egy renyhe kézfogást. Valami olyanféléet kérdeztem tőle, hogy hogyan került ide. Foghegyről válaszolt, hogy a tengerről megy hazafelé, és mint valami Maharadzsa vonult tovább. Csak egy elefánt hiányzott alóla. Akkor vettem észre a közelben Partizanka derús arcát. Odaevickéltem hozzá. Örültem a találkozásnak. Belgrádban valami irodafélében kötöttünk ki. Az íróasztalhoz ült, én meg a karosszékbe. Felvette a telefonkagylót. Kávét rendelt. Jólesett tudnom, hogy tíz perc emberi eszmecsere következik.

*

Voltam a követségünkön és a kultúrattasé levelével a múzeum igazgatóságán. Pontban délben megkaptam a szabadjegyet. Ebédeltem. Virsilit és banánt. A szokásos módon, az utcán. Vettem cipőkrémet. Nyakendőt is kellene szerezni, mert az attasé meghívott a fogadásra.

Reggel csengett a telefon. Felvettem a kagylót, hallóztam, de a vonal hallgatott. Erre letettem a kagylót.

Lehet, hogy Madame D. próbálta ki, hogy itt vagyok-e még.

*

Ektelen csivitelés. Jobbról verebek, balról vadgalambok. Egyszer már ébredtem itt, megesküdtem volna, hogy Zentán vagyok. Az ablaküvegről azt hittem, hogy Benes festményei. Lent valahol vendéglő volt. És mintha az éjszakával lett volna randevúm. Pedig fenét, ez a kórház szobája. A négyes, jobbra folyosó, a folyosó ajtajai nyitva. Kint az utca. Egtelen áradat. Balra két ablak. Benes festményei, és azon túl vadgalambok. Szabadkán a nagy erdőt négyzetnek tekinthetjük, amelynek az egyik oldalán a pincészet és a liget van, a másikon pedig a tőzgebánya és a karaulák. A négyyszög átlója volt az a gyalogút, amely az erdősávonkon és tisztásokon a tőzgebányához vezetett. Ezen az úton lehetett a legszebb turbékolást hallgatni. Lóri ilyenkor mindig felemelte a jobb keze mutatóujját: figyeljünk! Az erdőt is guruguru erdőnek neveztük.

A városháza harmadik emeletén a szekrényemben a kefetartóba ez van behímezve: guruguru.

*

És Párizsból hazaérve újra gyógyulni kellett volna. Ez a szándék az egészségház injekciós szobája előtt bámészkodásba vezetett és a várakozás mintha mindig marad, megmarad bennünk a vetkőzésekben, szűrásokban, fecskendőkön túl, néha csak egy-egy szó, egy-két megértő pillantás.

Most már utána van igazítva az óram. Este nyolc. Ez a párizsi tartózkodásom összefügg a tavalyi amszterdami repülőúttal. Tavaly anyósomat vittem Amszterdamba, a lányának kellett átadnom.

Magammal hoztam néhány teleírt amszterdami papírlapot, Vermeerért is, Rembrantért is, az Asszonyokért is és magamért is.

*

Ma reggel ébredés előtt Kishercivel találkoztam. Valami iskolafo-lyosón, szép fényes gyerekzsivajtól hangos folyosón, kis hatokos, min-
dent tudó arccal szaladtak elém a gyerekek. Olyasmit mondtak, hogy itt
van az én Madonnám és már vezették is. Egy hatalmas osztályba veze-
tett, ahol Kisherci óráját tartotta. Mindjárt ráismertem, persze a régi
arcát mintha narancsfény világította volna át, a fejét is, a szemét is.
Így a régi kék árnyékok valószínűtlenül áttetsző zölddé lettek. Ő is rám
ismerhetett, mert abbahagyta az előadást és mintha a tábla mögött be-
szélgettünk volna. A találkozás klímája a szabadjára engedett osztály
zsivalyával párhuzamosan nőtt és magamat hibáztattam ezért a padok
között elhatalmasodott zsvijért.

Felébredt bennem a régi tanügyi munkás, és nem is kérdezve Kis-
herciti, odaléptem az első pad elé, majd megszólaltam és néhány másod-
perc alatt tartottam az osztályt.

Ez az én pedagógiai intézkedésem nem nagyon sikerülhetett, mert
felébredtem.

Zenélő harangok. Az időt dallamokkal jelzik. Aki itt él, idetartozóbb-
nak érezheti magát. A negyedik emeleti hotelszoba ablaka ezekre a ha-
rangzenélő tornyokra nézett és összevisszán sok-sok fehér keretes ablak-
ra, kéményekre, sokféle tetőre és a tornyok közé gyűrődő égre.

A csendet egészen távolian a légi forgalom fémjelzi, mintha azok
a halkult zúgások nem is ebből a világból volnának, hiszen itt nagyon
is hallható egy-egy galamb szárnyának csattogása, amint elível az ab-
lak előtt.

Ma délben megkaptam a Lesse Passe-t.

Szabad belépőjegy a múzeumokba.

Előtte a követünk rezidenciájában, annak iskolának berendezett elő-
csarnokában Szpiridont kerestem. Szpiridonnal Szabadkán ismerkedtem
meg. Szpiridon nem jött, de csengettek és a diplomáciai életszínvonal
melegágyában cseperedő gyönyörű gyereksereg kitódult az osztályból.

Mit taníthat itt Szpiridon hetenként egyszer és még olyankor sincs itt?

Eszembe jutott az otthoni „Čiko, daj dinar” kántálók serege, kihör-
pintettem a várakozásért kapott kávé és elhagytam a rezidencia épületét.

A caffe de Hotel de Ville ablakában már beszükkült a Notre Dame-i
panoráma és a kávéház fényei az ablaküvegen át ott csillogtak az égen,
a fák friss zöldjén és a régi városháza ablaka előtti lépegetőkben.

Valahol Újvidéken Doni ült az aszfalton. Ült, nézett és figyelt. Ottó
asszonya, kis kócos gyerekklány volt, restauráltatni akarta a *Léda* és a
Hattyú című nagy vászنامat.